

OSLO TINGRETT

DOM

Avsagt: 08.07.2013 i Oslo tingrett,

Saksnr.: 12-203627TVI-OTIR/05

Dommer: Tingrettsdommer Torild Margrethe Brende

Saken gjelder: Erstatning

Naturlig Valg AS

Advokat Cato Bjørn Myhre

mot

Forbrukerrådet

Advokat Rolf Christian Trolle Andersen

DOM

Saken gjelder krav om erstatning for tapt omsetning av produktet A-Creme som er anført å skyldes Forbrukerrådets "Hormonsjekk"-kampanje som ble lansert høsten 2011. Kampanjen advarte mot bruken av parabener (et konserveringsmiddel) i bl.a. hudpleieprodukter.

Fremstilling av saken

Naturlig Valg AS er en familiebedrift som ble etablert i 2004. Firmaet driver med salg av bl.a. hudkremen A-Creme; en universalkrem som har vært i bruk i markedet i 60 år. Kremen utgjør etter det som ble opplyst mellom 80-90 prosent av selskapets omsetning. Kremen selges i helsekostbutikker, apotek og ble tidligere også solgt gjennom forhandlere av produkter for barn. Kremen inneholder metylparaben et utstrakt brukt konserveringsmiddel i kosmetikk- og kroppspeieprodukter.

Forbrukerrådet ble opprettet i 1953 som et råd med egne vedtekter og 20 medlemsorganisasjoner. I dag er Forbrukerrådet en frittstående og uavhengig interesseorganisasjon under Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. Forbrukerrådet er et forvaltningsorgan med særskilte fullmakter, har et eget styre og egne vedtekter fastsatt ved kongelig resolusjon. Dette innebærer at Forbrukerrådet er politisk fristilt fra departementet.

Forbrukerrådets hovedoppgaver er definert i vedtektene § 2, hvor det fremkommer:

”§ 2 Oppgaver

Forbrukerrådets hovedoppgaver er å ivareta forbrukernes interesser ved blant annet å:

drive påvirkning overfor myndigheter, organisasjoner og næringsdrivende
dyktiggjøre forbrukerne gjennom informasjon, råd og veiledning
gi bistand til forbrukere

Forbrukerrådet skal bidra til å sette forbrukerspørsmål på dagsordenen i samfunnsdebatten.”

Videre følger det av vedtektens § 3:

”§ 3 Status og organisasjon

Forbrukerrådet er et forvaltningsorgan med særskilte fullmakter.”

Forbrukerrådet har en fri og uavhengig stilling i forbrukerpolitiske spørsmål. Organisasjonens administrative fullmakter fremgår ellers av § 9. Forbrukerrådet skal være uavhengig av kommersielle interesser og andre organisasjoner. Forbrukerrådet ledes av et styre (jfr. § 5). Direktøren forestår den daglige ledelsen av organisasjonen og er ansvarlig overfor styret (jfr. § 6).

Forbrukerrådet har ikke reguleringsmyndighet, men arbeider for å ivareta forbrukernes interesser gjennom påvirkning, rådgivning og fremme tiltak som kan bedre forbrukernes stilling. Forbrukerrådet har følgende visjon: "Vi gir forbrukeren makt og mulighet til å ta gode valg".

Parabener er en stoffgruppe som har fått mye oppmerksomhet de siste årene da enkelte studier av stoffene har vist hormonforstyrrende effekter i forsøksdyr. Den utbredte bruken av parabener i kosmetikk skyldes at de er lite allergifremkallende sammenlignet med andre konserveringsmidler. Det er metylparaben, etylparaben, propylparaben og butylparaben som er de mest brukte parabenene, ofte i en blanding av to eller flere av stoffene.

Regelverket for bruk av kjemikalier i kosmetikk i Norge er i stor grad sammenfallende med EUs regelverk og er innført som følge av Norges EØS-forpliktelser. Dagens regelverk forbyr og begrenser bruk av en rekke kjemikalier som er dokumentert helseskadelig.

Det er EUs vitenskapskomité for forbrukersikkerhet (SCCS) som utfører risikovurderinger når det gjelder ingredienser i kosmetikk i Europa. I Norge er det Mattilsynet og Vitenskapskomiteen for mattrygghet (VKM) som foretar risikovurderingene. Den norske vitenskapskomiteen for mattrygghet har med bakgrunn i SCCS vurderinger konkludert med at metyl-, etyl-, propyl- og butylparaben er trygge å bruke i kosmetikk når produsentene holder seg under fastsatte grenseverdier og respekterer andre bruksbegrensninger.

På Mattilsynets hjemmeside er det uttalt at EUs vitenskapskomité for forbrukersikkerhet (SCCS) risikovurdering av 10. oktober 2011 også gjelder:

"produkter ment for barn (i alle aldre). Imidlertid gjøres det unntak for spesielle kosmetiske produkter beregnet for bruk i bleieområdet (barn under seks måneder). Dette er basert på at SCCS i mangel av data ikke kan utelukke risiko i den yngste aldersgruppen, da bleieområdet kan være sårt og skadet, slik at stoffer slipper lettere gjennom huden. SCCS har derfor her anvendt "føre-var" tenkning.

SCCS anbefaler følgende nivåer i kosmetikk:

Metylparaben: 0,4 prosent

Etylparaben: 0,4 prosent

Propylparaben og butylparaben: 0,19 prosent individuelt eller i kombinasjon

Europakommisjonen jobber med å endre grenseverdiene i samsvar med det SCCS anbefaler.

SCCSs risikovurderinger innebærer halverte grenseverdier for propylparaben og butylparaben i kosmetikk. Grensene blir fastsatt i forhold til en svak østrogen effekt i gnagere. Etter det

Mattilsynet kjenner til har brukskonsentrasjonen av de to enkeltparabenene vært atskillig lavere enn selv de halverte grensene som nå blir innført."

Når det gjelder stoffer som alene mistenkes for å ha hormonforstyrrende effekt er dette foreløpig ikke regulert. Så snart det foreligger kriterier for identifikasjon av stoffer med hormonforstyrrende egenskaper på fellesskapsnivå eller i internasjonale avtaler skal EU-kommisjonen revidere komsetikkforordningens bestemmelser om disse stoffene.

Som et ledd i strategien for å regulerer hormonforstyrrende stoffer har EU utarbeidet en liste over potensielt skadelige stoffer som skal undersøkes nærmere.

For å prioritere innsatsen er stoffene delt opp i flere kategorier:

Kategori 1: Stoffer hvor det er dokumentert hormonforstyrrende aktivitet i minst en undersøkelse av en levende organisme. Disse stoffene er prioritert høyest til ytterligere undersøkelser.

Kategori 2: Stoffer uten tilstrekkelig bevis for hormonforstyrrende effekter, men med dokumentasjon, som tyder på biologisk aktivitet relatert til hormonforstyrrelser.

Kategori 3a og 3b: Stoffe, hvor der ikke er tegn på hormonforstyrrende egenskaper eller som ikke kan vurderes pga. manglende data.

Listen er basert på innspill fra offentlige myndigheter, forskjellige organisasjoner og næringslivsaktører. Listen er ment å være en dynamisk arbeidsliste, hvor stoffer kan inngå eller utgå etter hvert som mer dokumentasjon om stoffenes hormonforstyrrende egenskaper blir tilgjengelig.

I kategori 1 er det oppført 194 stoffer, hvor av metylparaben er ett av stoffene. At stoffene er oppført i gruppe 1 betyr ikke nødvendigvis at det foreligger endelig bevis for at stoffet har hormonforstyrrende effekt hos mennesker. Derimot innebærer det at det foreligger mer eller mindre dokumentasjon for at stoffene har vist hormonforstyrrende effekter i levende dyr. Av stoffene som er oppført i gruppe 1 benyttes 17 av de 194 stoffene i kosmetikk- eller hudpleieprodukter.

Forbrukerrådets kampanje: I november 2011 introduserte Forbrukerrådet en "App" (applikasjon på mobiltelfon) og en nettside (hormonsjekk.no) som gir forbrukerne muligheten til å undersøke om et produkt inneholder ett eller flere kjemiske stoffer som kan ha hormonforstyrrende egenskaper hos mennesker.

Forbrukerrådets kampanje tok utgangspunkt i de 17 stoffene i gruppe 1 på EU - kommisjonens kandidatliste. Forbrukerrådet har vist til at det ikke er forsket tilstrekkelig på hvilken effekt disse stoffene kan ha på små barn eller spebarn, eller hva som skjer når forbrukeren eksponeres for flere av stoffene fra ulike kilder, eller hvordan de virker sammen med andre stoffer slik som for eksempel legemidler. Forbrukerrådet mener dagens

regelverk ikke ivaretar forbrukeren godt nok og arbeid for å påvirke myndighetene til å innføre strengere regler. ”Appen” gir forbruker en enkel mulighet til å undersøke om et produkt inneholder et eller flere av stoffene på EU-kommisjonens liste og således kan en velge å la være å utsette seg for disse stoffene.

Kampanjen ble lansert 7. november 2011. Forbruker kan via Forbrukerrådets nettsider søke på en rekke ulike produkter, men kan også laste ned ”appen” til sin smarttelefon og ved hjelp av telefonen skanne strekkoden på produktet. Dersom produktet er registret vil ”appen”, ved hjelp av farger (rød, grønn eller gul skjerm) samt tekst, vise om produktet inneholder stoffer som står på EU-kommisjonens liste. Produkter som ikke inneholder stoffer fra EUs liste blir markert med en grønn trekant. Dersom produktet inneholder minst ett stoff fra listen markeres det med rød trekant. Forbruker kan da klikke seg videre for å få mer informasjon om dette stoffet. En tredje kategori er produkter som inneholder stoffer som er i ferd med å fases ut, disse er markert med gul trekant. Via nettsiden og via ”appen” kan forbruker også advare eller anbefale hhv. røde og grønne produkter til sine kontakter/venner.

Kampanjen fikk stor oppmerksomhet og mye mediedekning, bl.a. ble kampanjen omtalt i helseprogrammet ”Puls” på NRK på lanseringsdagen. ”Appen” ble i løpet av kort tid den mest nedlastede ”appen” på AppStore. Forbrukerrådet fikk 5 157 nye ”likes” mellom 1. november og 31. desember på sin facebookside. Forbrukerrådet sendte også ut flere pressemeldinger i forbindelse med lanseringen. Da ”appen” ble meget populær besluttet Forbrukerrådet å utvikle en versjon for android telefoner i tillegg til Iphone. Utviklingen ble støttet av daværende barne-, likestilling- og inkluderingsminister Audun Lysbakken. Så langt har 150 000 lastet ned ”appen” og det er foretatt 2,5 millioner skanninger av produkter. A-Creme kommer som nummer 14 på Forbrukerrådets liste over de mest skannede produktene. ”Appen” har også fått flere priser bl.a. FN-prisen World Summit Award for mobilapplikasjoner i kategorien miljø og helse.

Hormonforstyrrende stoffer settes bl.a. i forbindelse med nedsatt fruktbarhet, dårlig sædkvalitet, misdannelser av kjønnsorganene hos gutter, tidlig pubertetsutvikling samt bryst- og testikkelkreft.

Påvirkningen kan skje ved at stoffene etterlikner, øker eller hemmer virkningen av hormoner. Alle typer hormoner kan bli påvirket, men mulig innvirkning på kjønns-hormonene og da særlig det kvinnelige kjønns-hormonet østrogen har fått mest oppmerksomhet. Østrogen styrer blant annet kjønnsutviklingen hos fostre og unge individer.

Naturlig Valg AS tok ut stevning mot Forbrukerrådet 11. desember 2012 med påstand om erstatning. Dette med henvisning til at deres omsetning har falt dramatisk som følge av

Forbrukerrådets kampanje. Forbrukerrådet innga tilsvaer 21. januar 2013 og har nedlagt påstand om frifinnelse.

Hovedforhandling ble holdt 10.-13. juni 2013. For saksøker møtte daglig leder Erik Skas med sin prosessfullmektig advokat Cato Bjørn Myhre. For saksøkte møtte som prosessfullmektig advokat Rolf Christian Trolle Andersen. Som partsrepresentant møtte fagdirektør i Forbrukerrådet, Gunstein Instefjord. I tillegg var rådgiver Elin Vestrum fra Forbrukerrådet til stede under hele hovedforhandlingen. Det ble ført fire vitner, hvorav tre sakkyndige vitner, og foretatt slik dokumentasjon som fremkommer av rettsboken.

Saksøkerens påstandsgrunnlag

Det er erstatningsbetingende uaktsomt å advare mot et lovlig produkt som farlig uten å ha dokumentasjon for det. Handlingen var ekstra skadegjørende for salget av A-Creme ved at Forbrukerrådet gikk så bredt ut i media med kampanjen mot hormonforstyrrende stoffer og ved å lage "hormonsjekk"-appen og søkefunksjon kalt "hormonsjekk.no".

Det er ikke påvist at A-Creme inneholder hormonforstyrrende stoffer. Tvert imot har anerkjente forskere på området som professorene Tore Sanner og Jan Alexsander og forskningsinstitusjoner nedsatt av EU alle kommet frem til at de doser med metylparaben som benyttes i A-Creme i dag ikke er hormonforstyrrende. Når EU og Mattilsynet har fastsatt grensene for tillatt bruk av metylparaben i bl.a. kosmetikk er det med store sikkerhetsmarginer.

På tross av omfattende dokumentasjon på at A-Creme ikke inneholder hormonforstyrrende stoffer eller er skadelig for mennesker går Forbrukerrådet ut og advarer mot bruk av A-Cremen.

Det er erstatningsbetingende grovt uaktsomt at Forbrukerrådet fortsetter sin kampanje etter at de ble gjort oppmerksom på at det ikke er vitenskapelig dokumentert at A-Creme inneholder hormonforstyrrende stoffer. Forbrukerrådet har ved sin kampanje villedet forbrukeren til å velge andre kremer enn A-Creme, kremer som inneholder andre og nyere konserveringsmidler som man ikke kjenner effekten.

Når Forbrukerrådet viser til "før var"-prinsippet som bakgrunnen for sin kampanje har de heller ikke fulgt retningslinjene som er vedtatt av EU kommisjonen og ekspertkomiteene i EU.

Saksøkers tap er godt dokumentert ved de fremlagte regnskapstall som viser nedgangen i omsetning før og etter Forbrukerrådets kampanje startet.

Saksøkerens påstand

1. Forbrukerrådet dømmes til å betale erstatning fastsatt etter rettens skjønn.
2. Naturlig valg tilkjennes sakskostnader.

Saksøktes påstandsgrunnlag

Forbrukerrådet har en viktig rolle i samfunnsdebatten som forbrukerens talerør. Når Forbrukerrådet fremsetter ytringer for å fremme forbrukerens interesser er dette ytringer som befinner seg i kjerneområdet for ytringsfriheten og derfor nyter et særlig vern etter Grunnloven § 100. Advarsler mot miljøgifter og oppfordringer til å velge bort produkter som inneholder stoffer som kan ha usikre helseeffekter er spørsmål som har stor betydning å få frem i samfunnsdebatten på vegne av forbrukerne. Dette medfører at det skal svært mye til for at slike ytringer skal kunne sensureres.

Forbrukerrådets ytringer fremsatt i Hormonsjekk-kampanjen er "frimodige ytringer" som er tillatt for "enhver" inkludert Forbrukerrådet å fremme iht. Grunnloven § 100, tredje ledd. En frifinnelse av Forbrukerrådet kan derfor begrunnes direkte i Grunnloven.

Videre bestrider Forbrukerrådet at det i seg selv er uaktsomt å advare mot et lovlig produkt. Forbrukerrådets advarsel gjelder alle stoffene som er oppført på EU-kommisjonens kandidatliste over stoffer som mistenkes for å ha hormonforstyrrende effekt hos mennesker, uavhengig av om de i dag er lovlige eller ikke. Inntil det foreligger tilstrekkelig dokumentasjon til å avgjøre om stoffene på EUs liste er helskadelige eller ikke anfører Forbrukerrådet at forbrukerne etter et "føre var"- prinsipp må gis anledning til å kunne velge bort produkter med slike stoffer.

Samtlige stoffer på listen har dokumenter hormonforstyrrende effekt i minst en dyreart. Det er ikke uaktsomt å bruke EUs liste som grunnlag for anbefalinger ut fra et "føre var"- prinsipp. Det finnes derfor ikke noe grunnlag for et erstatningskrav mot Forbrukerrådet.

Videre har ikke Naturlig Valg AS påvist at det foreligger årsakssammenheng. En naturlig forklaring er at en del forbrukere ikke ønsker å kjøpe A- Creme så lenge produktet inneholder parabener. Forbrukerrådet kan ikke holdes erstatningsansvarlig for at flere forbrukere er blitt skeptisk til produkter med parabener.

Saksøktes påstand

1. Forbrukerrådet frifinnes
2. Forbrukerrådet tilkjennes sakens omkostninger.

Rettens vurdering

Naturlig Valg AS har fremmet krav om erstatning fra Forbrukerrådet for det tap selskapet anfører å ha blitt påført som følge av Forbrukerrådets "Hormonsjekk"-kampanje.

Naturlig Valg AS som selger hudkremen A-Creme har begrunnet sitt krav om erstatning med at Forbrukerrådet har utvist erstatningsbetingende uaktsomhet ved å advare mot et lovlig produkt som angivelig farlig og at "Hormonsjekk"-kampanjen feilaktig opplyser at A-Creme inneholder hormonsforstyrrende stoffer.

Retten legger til grunn at Forbrukerrådet med sin kampanje ønsket å advare mot bruken av parabener og andre kjemiske stoffer i kosmetikk. Forbrukerrådets kampanje tok, som nevnt ovenfor, utgangspunkt i EU-kommisjonens kandidatliste over stoffer som skal undersøkes nærmere for hormonforstyrrende egenskaper. Dette er et ledd i EUs strategi for å regulere hormonforstyrrende stoffer. Kandidatlisten er delt opp i tre kategorier. Stoffene i kategori 1 er høyest prioritert av EU for ytterligere undersøkelser, da disse har dokumentert hormonforstyrrende effekt i minst en undersøkelse av en levende organisme. I kategori 1 inngår bl.a. parabener, herunder metylparaben som benyttes som konserveringsmiddel i A-Creme. Kategori 1 inneholder totalt 194 stoffer, hvorav 17 av disse benyttes i kosmetikkprodukter. Selv om stoffene er oppført på listen betyr ikke det at det er bevist at de har hormonforstyrrende effekt på mennesker.

Det er uomtvistet at A-Creme inneholder Metylparaben, og at dette er et stoff som står oppført på EU-kommisjonens liste for nærmere undersøkelser da det i minst en undersøkelse av en levende organisme har gitt utslag.

Forbrukerrådet har anført at de ønsker en strengere lovgivning på området og et forbud mot de 17 stoffene i kategori 1 ut fra et "før var"-prinsipp. Dette under henvisning til at resultatene fra dyreforsøk betyr at stoffene kan mistenkes for å ha hormonforstyrrende virkning også på mennesker. Forbrukerrådet har opplyst at deres mål med kampanjen var å øke kunnskapen blant forbrukerne om hormonforstyrrende stoffer og oppfordre forbrukerne til å ta trygge valg, samt å få produsentene til å fase ut de 17 stoffene fra kosmetikkprodukter. Forbrukerrådet har anført at de er særlig bekymret for den såkalte "cocktaileffekten" dvs. at selv om stoffene forekommer hver for seg i svært små "ufarlige" mengder kan de om de kombineres med andre stoffer i "ufarlige" mengder til sammen vise seg å ha en skadelig effekt. Forbrukerrådet anfører at usikkerheten knyttet til virkningen stoffene kan ha på mennesker innebærer at det er en risiko forbundet med å bruke produkter som inneholder disse stoffene. Det er denne risikoen Forbrukerrådet har ønsket å advare mot gjennom sin kampanje.

Naturlig Valg AS har på sin side gjort gjeldende at det ikke er dokumentert at metylparaben i de mengder som er tillatt benyttet i kosmetikk er skadelig. De har i den

forbindelse vist til at både Mattilsynet, Norsk folkehelseinstitutt og Vitenskapskomitéen for mattrygghet (VMK) har uttalt at bruken av metylparabene er trygg dersom konsentrasjonen ikke overskrider 0,4 %. Videre har de vist til vitneforklaringene fra professor Tore Sanner, (nestleder i EUs vitenskapskomité for kosmetikk), og professor Jan Aleksander, (Nasjonalt folkehelseinstitutt), som begge forklarte at dagens bruk av metylparaben anses som trygt og er i samsvar med EUs vitenskapskomités (SCCS) siste vurderinger.

Naturlig Valg AS har videre anført at EUs liste ikke er basert på spesifikke funn som viser at stoffene er skadelige, men at de kun skal ses på som en liste over hvilke stoffer som skal undersøkes nærmere og at stoffene på listen ikke må anses som en "risk factor".

Professor Sanners forklarte bl.a. at det ikke er dekning for at hud- og barneprodukter som inneholder parabener er helseskadelige. Professor Sanner viste til at Norge følger EUs regelverk når det gjelder kosmetikk og at dette er et meget strengt regelverk. Ved fastsettelse av de maksimale konsentrasjoner i kosmetiske produkter er dette basert på dyreforsøk, hvor ulike mengder av stoffene blir utprøvd. Den mengden som anbefales av EUs vitenskapskomité har en øvre grense som er minst 100 ganger lavere enn den mengden som ikke har gitt effekter i dyreforsøk. Han viste også til at det er tatt høyde for en såkalt cocktaileffekt ved risikovurderingene. På denne bakgrunn har Naturlig Valg AS anført at det blir direkte misvisende og villedende når Forbrukerrådet advarer mot å bruke A- Creme fordi kremen inneholder metylparaben.

Naturlig Valg AS har også vist til at metylparaben har vært benyttet som konserveringsmiddel i kosmetikk i over 70 år og er av de mest brukte konserveringsmidlene og det mildeste av parabenene. Stoffet finnes naturlig i matvarer som blåbær og poteter og er naturens eget konserveringsmiddel. En del av konserveringsmidlene som benyttes som alternativ til parabener kan virke allergifremkallende, mens parabener sjelden gir allergireaksjoner. Metylparaben er godkjent til bruk i alle land i EØS-området og av "Food and Drug Administration" (FDA) i USA. Særlig vekt må ifølge Naturlig Valg AS legges på EUs vitenskapskomités (SCCS) vurderinger fra oktober 2011 hvor det fremkommer: "For general cosmetic products containing parabens, excluding specific products for the nappy area, the SCCS considers that there is no safety concern in children (any age group) as the MOS was based on very conservative assumptions, both with regards to toxicity and exposure [...] in the case of children below the age of 6 months, and with respect to parabens present in leave-on cosmetic products designed for application on the nappy area, risk cannot be excluded." Videre har de vist til at SCCS i sin nyeste vurdering har opprettholdt at "With regard to methylparaben and ethylparaben, the previous opinion, stating that the use at the maximum authorized concentrations can be considered safe, remain unchanged." Det foreligger etter Naturlig Valg AS oppfatning derfor ingen dokumentasjon på at A-Creme er helseskadelig.

Forbrukerrådet på sin side førte professor Ketil Hylland (Universitetet i Oslo) som sakkyndig vitne til støtte for sitt syn. Professor Hylland forklarte at det kan være grunn til å være varsom med bruken av metylparaben ettersom stoffet har vist seg å ha en østrogenlignende mekanisme. Videre viste han til at det er en økende forekomst av folkehelseproblemer som mistenkes å ha sammenheng med hormonforstyrrende stoffer og at det er store kunnskapshull på dette området.

Retten legger til grunn at det blant forskere er gryende bekymringen rundt bruken av kjemiske stoffer som mistenkes for å kunne være hormonforstyrrende. Retten viser i den forbindelse til WHO rapporten "State of Science of Endocrine Disrupting Chemicals – 2012" som er en gjennomgang av eksisterende forskning på området. Metylparaben er ett av de stoffene som nevnes i rapporten. Fra rapportens "Executive summary" hitsettes: "Over the last decade, scientific understanding of the relationship between exposure to endocrine disruptors and health has advanced rapidly. There is a growing concern that maternal, fetal and childhood exposure to EDCs (hormonforstyrrende stoffer – rettens kommentar) could play a larger role in the causation of many endocrine diseases and disorders than previously believed. This is supported by studies of wildlife population and of laboratory animals showing associations between exposures to EDCs and adverse health effects and by the fact that the increased incidence and prevalence of several endocrine disorders cannot be explained by genetic factors alone."

Videre fremkommer det om den såkalte cocktaileffekten i rapporten punkt 1.3.8 at det i dag ikke eksisterer tilstrekkelig viten om dette feltet og at det foreligger et "important knowledge gap that currently hampers progress with the risk assessments of endocrine disrupters (and other chemicals). To truly assess the possible health risk that arise from these chemicals, it is necessary to know the full extent of exposures to exogenous chemicals that exert actions on a specific endocrine pathway, together with their potency of effect. But, we are currently far removed even from having fragmentary information about these issues."

Retten viser også til at det 24.mai 2013 ble det fremlagt en erklæring "The 2013 Berlaymont Declaration on Endocrine Disrupters" fra 89 vitenskapsmenn som etterlyser handling fra EU når det gjelder hormonforstyrrende stoffer. Erklæringen retter søkelyset mot den gryende bekymring rundt bruken av hormonforstyrrende kjemikalier og hvorledes en eksponeres for stoffene enkeltvis og i kombinasjon med andre stoffer.

Retten viser også til at Vitenskapskomiteen for mattrygghet (VMK) har uttalt at det er behov for bedre data når det gjelder parabener og hudopptak og metabolisme i mennesker, inkludert barn i ulike aldersgrupper.

Klima- og forurensningsdirektoratet publiserte 16. januar 2013 en kortfattet oversikt over status for arbeidet med hormonforstyrrende stoffer i dokumentet: "Miljøstatus i Norge - Hormonforstyrrende stoffer". Her fremkommer at metylparaben er et stoff som mistenkes for å ha alvorlige helse- og miljøeffekter, for eksempel hormonforstyrrende effekter. Fra dokumentet hitsettes: "Klima- og forurensningsdirektoratet jobber med hormonforstyrrende

stoffer blant annet gjennom EU/EØS- kjemikaliregelverket REACH. Innenfor rammen av stoffevalueringsprogrammet REACH er det satt i gang et arbeid for å gjøre grundigere risikovurderinger av en del stoffer som er mistenkt for å ha alvorlige helse- og miljøeffekter for eksempel hormonforstyrrende effekter. Dette gjelder blant annet følgende stoffer: methylparaben (Methyl 4-hydroxybenzoate) [...]”

Etter denne gjennomgangen legger retten til grunn at det ikke foreligger en endelig avklaring rundt de helsemessige virkningene av stoffene som står på EU-kommisjonen liste, kategori 1. Det kan derfor ikke utelukkes at et eller flere av stoffene kan ha en hormonforstyrrende effekt på mennesker som man ikke kjenner rekkevidden av.

Etter retten syn kan det da ikke være rettstridig av Forbrukerrådet å gå ut med en advarsel mot stoffene på EU- kommisjonens liste ut fra et "føre var"- prinsipp. Det vises til at en av Forbrukerrådets oppgaver er å sette forbruker i stand til å kunne foreta trygge valg. Å advare og opplyse om potensielt skadelige stoffer, også der det er uavklart om produktene kan være en reell fare for menneskers helse, må en konkludere med at ligger innenfor Forbrukerrådets mandat.

Forbrukerrådet har en viktig rolle i samfunnsdebatten som forbrukernes talsperson og ved å fronte forbrukernes interesser. En oppfordring om å velge bort produkter som inneholder stoffer med usikre helseeffekter inngår i et slikt mandat. Retten viser til at Forbrukerrådet har valgt å sette søkelyset på et alvorlig tema. Som det fremkom ovenfor er flere forskere bekymret for den manglende kunnskapen om konsekvenser ved bruk av parabener. De tester som foreligger i dag er mangelfulle iht. professor Hylland. Det har historisk vist seg at stoffer som ble ansett som harmløse likevel hadde alvorlige bieffekter, og de har senere blitt forbudt. Retten legger til grunn at man i dag ikke vet nok om hvorledes hormonforstyrrende stoffer kan virke på mennesker og hvilke helsemessige konsekvenser de kan ha i kombinert bruk. Dersom Forbrukerrådet i fremtiden ikke skal kunne ta opp slike saker ville det være vanskelig å ivareta forbrukernes interesser på en god måte.

Spørsmålet blir således om måten ”Hormonsjekk”- kampanjen ble gjennomført på endrer dette utgangspunktet.

I forbindelse med lanseringen av kampanjen 7. november 2011 sendte Forbrukerrådet ut flere pressemeldinger hvor det ble opplyst om bakgrunnen for kampanjen. Videre ble det opplyst om hva som forstås med hormonforstyrrende stoffer og at stoffene appen sjekker er valgt på bakgrunn av EU-kommisjonens liste.

Kampanjen gjorde det enklere for forbrukerne å velge bort produkter som står på EU liste, da alternativet ville være at forbruker måtte lese varedeklarasjonen på et produkt, for så å undersøke om noen av de oppgitte stoffene inngår i kategori 1 på EUs liste. Ved bruk av ”appen” på mobilen kunne forbruker ved å skanne inn strekkoden på produktet koble

produktets varedeklarasjon opp mot EU-kommisjonens liste på en enkel og praktisk måte. Etter avlesing satt forbruker igjen med ett av tre mulige resultater: produktet inneholder hormonforstyrrende stoffer (rød trekant), produktet er i utfasing (gul trekant) eller at produktet er fritt for hormonforstyrrende stoffer (grønn trekant). Dersom produktet inneholder stoffer på EUs liste kan man klikke videre for å få oppgitt hvilket stoff dette gjelder. For A-Creme vil følgende informasjon komme frem: "Methylparaben. Konserveringsmiddel. Dokumentert hormonforstyrrende i minst et dyreforsøk. Står på EUs liste over hormonforstyrrende stoffer."

Når forbruker laster ned "appen" eller søker på Forbrukerrådets nettside vil i tillegg følgende informasjon bli gitt:

"Hormonsjekk fra Forbrukerrådet hjelper deg å sjekke om kosmetikk- og kroppspleieprodukter inneholder hormonforstyrrende kjemikalier. Oppdager du produkter som inneholder disse stoffene, kan du advare vennene dine mot produktene. Det er fremdeles produkter der ute som ikke er registrert og her trenger vi din hjelp. Finner du produkter som ikke er i basen kan du enkelt registrere dem slik at vi får kartlagt så mange produkter som mulig.

Produktene i denne applikasjonen er ikke ulovlige å omsette i Norge og norske helsemyndigheter anser ikke de 17 stoffene som helseskadelige i de mengder de tillates brukt i kosmetikk. Forbrukerrådet, derimot, jobber for en strengere regulering av hormonforstyrrende stoffer i forbrukerprodukter med utgangspunkt i et "føre-var"-prinsipp. Vi mener forbrukerne skal ha mulighet til å velge bort stoffer som er dokumentert skadelige på dyr og stoffer som over tid og i kombinasjon med andre stoffer kan vise seg å være skadelige også for mennesker, slik stadig flere forskere frykter."

Naturlig Valg har anført at det er særlig opplysningene om at A-Creme inneholder hormonforstyrrende stoffer, uten at det foreligger noen dokumentasjon på dette, som må medføre at Forbrukerrådet pålegges erstatningsansvar.

Retten er ikke enig i dette. Retten kan ikke se at det er uaktsomt å advare mot et lovlig omsatt produkt. Det kan heller ikke være uaktsomt å benytte EU-kommisjonens kandidatliste som grunnlag for en slik advarsel. Retten legger til grunn at Forbrukerrådet verken har kompetanse eller kapasitet til å teste hormonforstyrrende stoffer. Det kan da ikke være uaktsomt av Forbrukerrådet å benytte EUs liste i mangel av andre kilder som er mer egnet for formålet. EU-kommisjonens liste er det nærmeste man kommer en liste over stoffer som kan mistenkes for å kunne være helseskadelige og som det er ønskelig å undersøke nærmere. Det er riktignok ikke bevist at stoffene er helseskadelige for mennesker, men usikkerheten som foreligger er tilstrekkelig til at det må være legitimt å advare mot bruken slik Forbrukerrådet har gjort. At det er delte meninger om dette gjør det ikke uaktsomt av Forbrukerrådet å komme med en advarsel. Retten viser til at alle stoffene i kategori 1 på listen har dokumenter hormonforstyrrende i minst et dyreforsøk. Det er således etter rettens syn heller ikke direkte misvisende å opplyse om at stoffer på listen er

hormonforstyrrende. Ut fra et ”føre var”- prinsipp må det være anledning til å advare på tross av det ikke finnes forskningsresultater som sier noe med sikkerhet om effekten det vil kunne ha for mennesker.

Videre kan retten ikke se at den terminologi som er benyttet ville hatt noen betydning for om forbruker ville ha valgt bort produktet eller ikke. Det har etter rettens syn således ingen betydning at det i teksten i ”appen” fremkom ”inneholder et hormonforstyrrende stoff” i stedet for ”inneholder et stoff som **kan** være hormonforstyrrende”. Dersom Forbrukerrådet hadde benyttet den sistnevnte formuleringen er det åpenbart at det ikke ville kunne medført noe erstatningsansvar. Retten legger til grunn at en bevisst forbruker uansett ville ha valgt bort produkter med denne type usikkerhet knyttet til seg. Det foreligger dermed ingen årsaksammenheng mellom den terminologi som Forbrukerrådet har benyttet og at forbruker velger bort produkter med usikre helseeffekter.

Det er nettopp usikkerheten om langtidsvirkingene Forbrukerrådet har ønsket å opplyse og bevisstgjøre forbrukeren om. Retten legger til grunn at forbrukere som har lastet ned ”appen” og skannet produktet allerede har foretatt et valg om at man ikke ønske å bruke produkter som inneholder parabener. Retten kan heller ikke se at det har noen betydning at det i android versjonen av ”appen” blir oppgitt at A-Creme inneholder hormonforstyrrende stoffer i flertall, da man ved å klikke videre vil få oppgitt at det kun dreier seg om metylparaben. Videre kan retten heller ikke se at det har noen betydning at Forbrukerrådet har benyttet betegnelsen EUs liste over hormonforstyrrende stoffer i stedet for EUs kandidatliste. Dette da alle stoffene i kategori 1, som er de stoffene Forbrukerrådet har valgt å fokusere på, har vist hormonforstyrrende effekt i dyreforsøk. Denne terminologien er således heller ikke direkte misvisende. Under enhver omstendighet kan retten ikke se at Forbrukerrådets formuleringer og språklige nyanser har vært avgjørende for om forbruker har valgt bort de aktuelle produktene, herunder A-Creme. Så lenge A-Creme inneholder metylparaben ville det ha kommet opp som et rødt produkt uavhengig av Forbrukerrådets terminologi. Bevisste forbrukere som er bekymret for miljøgifter vil laste ned ”appen” og benytte den når de skal kjøpe nye produkter. Slike forbrukere vil uansett basere sitt forbruksmønster på et ”føre var”-prinsipp. Forbrukerrådet kan ikke holdes erstatningsansvarlig for at forbruker er skeptisk til bruken av parabener.

Retten viser også til at Forbrukerrådet ikke er den eneste organisasjonen som har advart mot bruken av parabener og andre stoffer på EUs liste over potensielt hormonforstyrrende stoffer.

Da Forbrukerrådet lanserte sin kampanje hadde Danmark allerede innført et nasjonalt forbud mot to typer parabener (betylparaben og propylparaben) i produkter til bruk for barn under tre år.

For øvrig vises til at Svanemerket, som er det nordiske offisielle miljømerket, har unntatt produkter som inneholder parabener ut fra et forsiktighetsprinsipp. Så lenge parabener står oppført på EUs liste over potensielt hormonforstyrrende stoffer vil hundpleieprodukter som inneholder parabener ikke bli miljømerket med Svanemerket i dag.

I Danmark har den danske miljøstyrelsen, en del av det danske miljødepartementet (Miljøministeriet), nylig lansert kampanjen "Klar til storken". Denne er rettet mot gravide kvinner eller kvinner som planlegger å bli gravide. Som et ledd i kampanjen er det anbefalt å benytte Svanemerkede produkter for å unngå stoffer som står på EUs liste over kjemikalier som kan mistenkes for å være hormonforstyrrende. Tilsvarende har andre organisasjoner som "Grønn Hverdag" en norsk frivillig organisasjon som har som formål å inspirere til etisk god og miljøvennelige valg anbefalt Svaneproduktene.

Retten viser også til at Forbrukerrådet registrerte ca. 8 000 produkter i forbindelse med sin kampanje. Av disse inneholdt ca 40 % av produktene stoffer på EU-kommisjonens kandidatliste i kategori 1. Når det gjaldt produkter i babysegmentet var det derimot hele 135 av 137 registrerte produkter fri for kjemikalier fra listen. Dette viser at allerede før Forbrukerrådet satte i gang sin kampanje hadde skepsisen til bl.a. bruken av parabener medført at disse stoffene stort sett var faset ut av markedet når de gjaldt produkter rettet mot de yngste og mest sårbare forbrukerne. Det er bl.a. i dette markedet Naturlig Valg AS har mistet omsetning ved at A-Creme ikke lenger selges hos butikker som bl.a. Babyshop.

Forbrukerrådets kampanje var for øvrig ikke bare rettet mot A-Creme og bruken av metylparaben, men mot flere andre stoffer. Dersom Forbruker skulle ha unntatt metylparaben fra listen, ville det trolig skapt reaksjoner fra andre produsenter iht. øvrige stoffer på listen. Så lenge metylparaben fortsatt står på EUs liste er det heller ikke uaktsomt å ikke fjerne A-Creme fra listen, slik retten ser det.

Ved alle tester som Forbrukerrådet foretar vil noen produkter komme dårligere ut enn andre. Dette er selvsagt en konkurranseulempa for de produsentene det gjelder, men det gir ikke noe grunnlag for erstatning. Mange av testene er også basert på mer skjønnsmessige vurderinger i motsetning til "Hormonsjekk"-kampanjen, som var basert på en liste som er satt opp på vitenskapelig grunnlag.

Naturlig Valg AS har videre anført at Forbrukerrådet ikke har fulgt de retningslinjer som ligger til grunn ved anvendelsen av "før var"- prinsippet eller forsiktighetsprinsippet. De har i den forbindelse henvist til EU-kommisjonens retningslinjer om forsiktighetsprinsippet av 2. februar 2000.

Retten kan ikke se at denne anførselen kan føre frem. Retten viser til at Forbrukerrådet er en interesseorganisasjon og ikke et offentligrettslig organ med reguleringsmyndighet. Forbrukerrådet er da ikke bundet av EU-kommisjonens regelverk på dette området.

Regelverket binder først og fremst kommisjonen selv og dessuten rettet mot beslutningstakere, dvs offentlige myndigheter med reguleringsmyndighet. Forbrukerrådets rolle er derimot å opplyse forbruker samt å søke å påvirke nasjonale myndigheter. Forbrukerrådet er fortsatt et offentlig organ, men har siden det ble etablert fått en stadig mer uavhengig rolle fra offentlige myndigheter. Forbrukerrådet er dermed ikke underlagt de samme krav til risikovurderinger og utredninger som det myndighetene har når de utøver reguleringsmyndighet. Poenget med fremgangsmåten er å sikre en forsvarlig avveining av kryssende hensyn når stoffer blir gjenstand for offentligrettslig regulering. Forbrukerrådet som interesseorganisasjon kan ikke foreta den samme vurderingen da det ville innebære en sterk inngripen i Forbrukerrådets mulighet til å delta i samfunnsdebatten og fremme de interesser de representerer. Forbrukerrådet må derfor på et "føre var"-grunnlag kunne advare mot stoffer som kan mistenkes for å ha skadelige effekter, selv om oppføringene på EU-kommisjonens liste ikke innebærer at det er foretatt tilstrekkelige vitenskapelige risikovurderinger til at myndighetene kan fatte et forbud mot disse stoffene.

Retten legger til grunn at Forbrukerrådets ytringer i denne sammenheng også er vernet etter Grunnloven § 100 uten at retten ser behov for å gå nærmere inn på dette. Hensynet til å ikke legge for sterke bånd på en interesseorganisasjon må også veie tungt iht. hvilke ytringer som kan fremsettes før de kan sensureres via et erstatningsansvar.

Det foreligger etter dette ikke noe grunnlag for erstatningsansvar og Forbrukerrådet blir å frifinne.

Sakskostnader

Naturlig Valg As har tappt saken i sin helhet og skal da i samsvar med hovedregelen i tvisteloven § 20-2 første ledd erstatte Forbrukerrådets sakskostnader. Det er ikke grunn til å gjøre unntak fra hovedregelen.

Advokat Rolf Christian Trolle Andersen har fremlagt en omkostningsoppgave som viser et samlet krav på til sammen kr. 391 425. Det fremkommer at det er brukt 148,5 timer med arbeid i saken. Det er videre oppgitt at 11 375 gjelder arbeid frem til tilsvar og 207 250 gjelder arbeid frem til muntlige forhandlinger, mens 72 600 gjelder frem til sakens avslutning. Advokat Myhre har protestert mot omkostningskravet og gjort gjeldende at salæret er for høyt. Til sammenligning har advokat Myhre fremlagt et omkostningskrav på kr.144 000 og oppgitt at medgått tid er 80 timer.

Retten finner at 122,5 timer i saksforberedelse for tingretten er noe for høyt i forhold til hva som anses som rimelig og nødvendig for å ivareta saksøktes interesser. Retten har da også sett hen til at det var Naturlig Valg som ønsket å legge opp til en bredere bevisførsel med å føre sakkyndige vitner.

Retten fastsetter etter dette salærkravet skjønnsmessig til 290 000 kroner.

Dommen er ikke avsagt innen lovens frist grunnet dommerens arbeidsmengde forut for avvikling av sommerferie.

DOMSSLUTNING

1. Forbrukerrådet frifinnes.
2. Naturlig Valg AS dømmes til å betale Forbrukerrådet 290 000 –
tohundredeognittitusen – kroner innen 2 – to – uker fra dommens forkynnelse.

Retten hevet

Torild Margrethe Brende

Rettledning om ankeadgangen i sivile saker vedlegges.

Rettledning om ankeadgangen i sivile saker

Reglene i tvisteloven kapitler 29 og 30 om anke til lagmannsretten og Høyesterett regulerer den adgangen partene har til å få avgjørelser overprøvd av høyere domstol. Tvisteloven har noe ulike regler for anke over dommer, anke over kjennelser og anke over beslutninger.

Ankefristen er én måned fra den dagen avgjørelsen ble forkynt eller meddelt, hvis ikke noe annet er uttrykkelig bestemt av retten.

Den som anker må betale behandlingsgebyr. Den domstolen som har avsagt avgjørelsen kan gi nærmere opplysning om størrelsen på gebyret og hvordan det skal betales.

Anke til lagmannsretten over dom i tingretten

Lagmannsretten er ankeinstans for tingrettens avgjørelser. En dom fra tingretten kan ankes på grunn av feil i bedømmelsen av faktiske forhold, rettsanvendelsen, eller den saksbehandlingen som ligger til grunn for avgjørelsen.

Tvisteloven oppstiller visse begrensninger i ankeadgangen. Anke over dom i sak om formuesverdi tas ikke under behandling uten samtykke fra lagmannsretten hvis verdien av ankegjensstanden er under 125 000 kroner. Ved vurderingen av om samtykke skal gis skal det blant annet tas hensyn til sakens karakter, partenes behov for overprøving, og om det synes å være svakheter ved den avgjørelsen som er anket eller ved behandlingen av saken.

I tillegg kan anke – uavhengig av verdien av ankegjensstanden – nektes fremmet når lagmannsretten finner det klart at anken ikke vil føre fram. Slik nekting kan begrenses til enkelte krav eller enkelte ankegrunner.

Anke framsettes ved skriftlig ankeerklæring til den tingretten som har avsagt avgjørelsen. Selvprosederende parter kan inngi anke muntlig ved personlig oppmøte i tingretten. Retten kan tillate at også prosessfullmektiger som ikke er advokater inngir muntlig anke.

I ankeerklæringen skal det særlig påpekes hva som bestrides i den avgjørelsen som ankes, og hva som i tilfelle er ny faktisk eller rettslig begrunnelse eller nye bevis.

Ankeerklæringen skal angi:

- ankedomstolen
- navn og adresse på parter, stedfortredere og prosessfullmektiger
- hvilken avgjørelse som ankes
- om anken gjelder hele avgjørelsen eller bare deler av den
- det krav ankesaken gjelder, og en påstand som angir det resultatet den ankende parten krever
- de feilene som gjøres gjeldende ved den avgjørelsen som ankes
- den faktiske og rettslige begrunnelse for at det foreligger feil
- de bevisene som vil bli ført
- grunnlaget for at retten kan behandle anken dersom det har vært tvil om det
- den ankende parts syn på den videre behandlingen av anken

Anke over dom avgjøres normalt ved dom etter muntlig forhandling i lagmannsretten. Ankebehandlingen skal konsentreres om de delene av tingrettens avgjørelse som er omtvistet og tvilsomme når saken står for lagmannsretten.

Anke til lagmannsretten over kjennelser og beslutninger i tingretten

Som hovedregel kan en *kjennelse* ankes på grunn av feil i bevisbedømmelsen, rettsanvendelsen eller saksbehandlingen. Men dersom kjennelsen gjelder en saksbehandlingsavgjørelse som etter loven skal treffes etter et skjønn over hensiktsmessig og forsvarlig behandling, kan avgjørelsen for den skønnsmessige avveiningen bare angripes på det grunnlaget at avgjørelsen er uforsvarlig eller klart urimelig.

En *beslutning* kan bare ankes på det grunnlaget at retten har bygd på en uriktig generell lovforståelse av hvilke avgjørelser retten kan treffe etter den anvendte bestemmelsen, eller på at avgjørelsen er åpenbart uforsvarlig eller urimelig.

Kravene til innholdet i ankeerklæringen er som hovedregel som for anke over dommer.

Etter at tingretten har avgjort saken ved dom, kan tingrettens avgjørelser over saksbehandlingen ikke ankes særskilt. I et slikt tilfelle kan dommen isteden ankes på grunnlag av feil i saksbehandlingen.

Anke over kjennelser og beslutninger settes fram for den tingretten som har avsagt avgjørelsen. Anke over kjennelser og beslutninger avgjøres normalt ved kjennelse etter ren skriftlig behandling i lagmannsretten.

Anke til Høyesterett

Høyesterett er ankeinstans for lagmannsrettens avgjørelser.

Anke til Høyesterett over *dommer* krever alltid samtykke fra Høyesteretts ankeutvalg. Slikt samtykke skal bare gis når anken gjelder spørsmål som har betydning utenfor den foreliggende saken, eller det av andre grunner er særlig viktig å få saken behandlet av Høyesterett. – Anke over dommer avgjøres normalt etter muntlig forhandling.

Høyesteretts ankeutvalg kan nekte å ta til behandling anker over *kjennelser og beslutninger* dersom de ikke reiser spørsmål av betydning utenfor den foreliggende saken, og heller ikke andre hensyn taler for at anken bør prøves, eller den i det vesentlige reiser omfattende bevissspørsmål.

Når en anke over kjennelser og beslutninger i tingretten er avgjort ved kjennelse i lagmannsretten, kan avgjørelsen som hovedregel ikke ankes videre til Høyesterett.

Anke over lagmannsrettens kjennelse og beslutninger avgjøres normalt etter skriftlig behandling i Høyesteretts ankeutvalg.